

EGYENLŐSÉG

Szerkesztőség és kiadóhivatal:

ZSIDÓ FELEKEZETI ÉS TÁRSADALMI HETILAP.

Előfizetési feltételek:

Budapest, VI., váczi körút 23

SZERKESZTI

hová minden küldemény intézendő.

SZABOLCSI MIKSA.

Egész évre házhoz küldve . . . 8 frt.--

Félévre . . . . . 4 „ --

Negyedévre . . . . . 2 „ .

Egyes szám ára 16 kr.

MEGJELENIK MINDEN VASÁRNAP.

Tartalom : A nagymihályi „dogmák“. — Visszásságok. Dr. Klein Gyula, óbudai főrabbitól. — Temesvári állapotok. (Adalék az elnökök memorandumához.) — Berlin zsidói. — A szombatosok áttérése Dr. Kohn Sámuel, pesti rabbinak „A szombatosok“ című művének 18. fejezete. [Folytatás.] — Neila. Elbeszélés a zsidó népeletről. — Előfizetési felhívás. — Heti naptár. — Hazai hírek. — Külföldi hírek. — Pályázat.

A nagymihályi „dogmák“.

Ismert és igen tisztelt kézből vesszük a becses adalékokat, melyeket alább közlünk és melyeket beküldőjük a következő sorok kíséretében juttatott lapunkhoz:

Nagyon tisztelt szerkesztőség!

Nem lesz felesleges, hogy mindjárt e helyen arról biztosítsam az igen tisztelt szerkesztőséget, hogy mi sem áll távolabb tőlem, mint az, hogy megtréfáljam ezen előttem annyira nagybecsült lapokat.

Szerencsés véletlen juttatta kezeim közé a mellékelt iratokat, melyeket teljesen a t. szerkesztőség rendelkezésére bocsájtok és melyek hiteles voltáért kezeskedem. — Közzétételüket azért óhajtanám, mert sokkal járulna hozzá az in már akuttá lett helyzet tisztázásához. A zsidó közönség meg fogja ismerni, mik azok a sokat hangoztatott »dogmatikus különbségek«, melyek »a hitű zsidókat a neolog zsidóktól örökre elválasztják« és mik azok a »dogmák«, melyekkel nyíltan fellépni az orthodox közvetítő bizottság raffiniált vezetője sehogysem látja jónak, de a melyeket hívei körén belül — mert érdekei így kívánják — szentnek, megcsonkíthatatlanoknak állít oda. De meg fog győződni a zsidó közönség arról is, hogy a magyar orthodox zsidóság igen nagy része — és itt ez becsületére legyen mondva — ilyen álláspontra nem helyezkedhetik, hanem igenis közel az idő, melyben saját maga törí össze eddigi bálványát és visszatér az egységhez, mely évezredek óta volt Izraelnek ismerve.

Az itt következő (eredetileg héber) levelet a . . . ismert orthodox rabbi küldte a közvetítő bizottság elnökéhez; nevét azonban, minthogy ellenkezője az illető rabbi személye ellen elkövetett indiskreczió volna, egyelőre elhallgatni kérem, s csak akkor, ha szükségét látja, jogositom fel a tisztelt szerkesztőséget arra, hogy a levél íróját megnevezhesse.

A levél így hangzik:

Bátorság, Jiczchak barátom! Erősödjél és szilárdulj és üldd meg az igaz dolgot, de meg ne alkudjál azokkal, akik a tömeget félrevezetik, mint Jerobeám és nem merik a király s az ország hatalmasaival szemben őszintén kimondani az igazat. Akik megkisebültek hitökben és azt mondják, hogy chillul hassém volna, ha mi most elő mernénk állani azon tételeinkkel, melyeket utolsó zsinatunk, mint az orthodoxiának ismertető jeleit, mint megállapodott alapot, amelyen a tórah épülete áll megállapított.*)

Mi, a hitnek őrei, nem engedhetjük, hogy ma más pontokba foglalják főhitelveinket, mint azon nagytudományu rabbik, kiknek emléke ma már az igazság világába tért és kiknek kisujja vastagabb volt, mint a mi derekunk. És azért, midőn megkaptam kellemes és értékes soraidat, melyeket úgy adtál fel, hogy azok szombati napon utaztak a postán, amit jövőre jó lesz kerülnöd, azt mondam szivemben: mit akar Jiczchak? Minden hallója nevetni (jiczchak) fog rajta**), mint Sára anyánk, békesség véle, az angyalok hirén! Minek újból örölni a liztet, melyet megöröltek atyáink, kik Nagy-

*) Nyilvánvaló, hogy a vezérek közt vannak a korról élni akaró szabadelvű férfiak is, kik a nagy-mihályi „pszak-bész-dint“ perhorreskálják; ellenök fordul a levélíró rabbi ezen nyila. A beküldő.

**) Bibliái szójáték a Jiczchak névre, mely nevetést jelent A beküldő.

Mihályon — Mihálovec — együtt ültek, hegyeket téptek ki és megörölték véleményeikkel?

Fordítsd le a király nyelvére azon pszak besz dnt (zsinati határozat), mely ott hozatott és melyet meg nem szabad változtatni, csakis az esetre, ha te és társaid nagyobb volnál ama gyülekezethnél számra és értékre nézve. Ezt a pszakot nyomasd ki az ország nyelvén, azaz hágár (magyar) nyelven és osztdsd ki a községek és az országgyűlési küldöttek között, hogy megösmérjék, mi az igaz hitőri orthodoxia. Ha pedig ezt tenni vonakodnál, akkor látom majd, hogy vétkeinknek sokasága folytán a mi vezéreink olyanok lettek, mint a kosok, melyek nem találnak legelőt és tévelyegnek s megtévesztik a tömeget.

Emeljük fel a pszak besz din zászlaját! Aki, valamely község, vagy egyes háziur, a pszak besz dnt kötelezőnek el nem ismeri harmincz nap alatt, az az úr szőlőjének kis rókáihoz tartozik, aki el akarja pusztítani a szőlő tőkét. És nehogy keresned kelljen valakit, aki számodra őseink szent nyelvéről a pszakot lefordítsa, ime közlöm veled azt alább hágár-nyelven, a melyre azt fiam segítségével, aki vétkeink sokasága folytán a kormány által kényszerített, hogy népiskolába járjon és így mint kényszerített megtanulta Hagar nyelvét és beüit, lefordítottuk. Veled pedig és a téged kísérőkkel béke. Szolgád és tisztelőd . . . . aki táboroz itt . . . . en és környékén, könyörüljön rajta Alkotója, Amen.

Emezek pedig a pszaknak szavai, melyeket adj Izrael fiai elé: és léssen, aki aláírja, az az Istené, aki pedig vonakodik aláírni csak egyetlen pontját is, az — — a kongresszusé, törültessek el neve és emléke, hamar, a mi napjainkban, Amen.

1. Tilos prédikálni prédikációt a népek nyelvén*) és épugy meghallgatni az ilyen nyelvű prédikációt**) és ezért, aki zsinagógában ily beszédet hall, annak ki kell mennie, mert a prédikáló kell, hogy prédikáljon a hithű zsidók zsidós nyelvén,

*) Pedig a nagyváradi és a pápai orthodox rabbiról azt holom, hogy németül predikálnak A beküldő.

**) Pedig R. Bunem. a pozsonyi gáónók törzsének hájtása is ily nyelven beszél — szerencsére nem alázza meg magát odáig, hogy prédikáljon.

melylyel mi élünk ez országban. (Önként értetik hogy imádkozni még kevésbé szabad németül, vagy magyarul, pedig a királyért sok községben behozták, fájdalom, a magyar imát! Fordító.)

2. Nem szabad imádkozás céljából belépni oly templomba, melynek közepén nincs bimah. (Mondja a fordító: Vélemenyem szegénysége szerint a „közép” nem annyira okvetetlen, hogy mérnöknek kellene kimérni, mert a pozsonyi gaón templomában saját szememmel láttam, hogy az almemor 3 tenyér és 2 ujjnyival jobban keletre esik, mint a középpont. Gondolkozzál, bár könnyü megérteni.)

3. Nem szabad zsinagógát toronnyal ellátni. (A pozsonyi tornyot le fogják, mint hirlík, hordani. A fordító.)

4. Nem szabad a község küldöttének és éneke-seinek külön ruhát csináltatni, mely más vallásokra emlékeztet. (A pozsonyi rabbi kék reverendáját újra fogja szabatni, azonban összegyűjti előbb az összes felekezetek templomi öltönyeit, nehogy ezek szabá-sához az uj talár közel járjon. A fennevezett.)

5. A férfi és női csarnokot elválasztó rekeszt nem szabad úgy csinálni, hogy a férfiak láthassák a nőket, hanem úgy kell csinálni, mint régen, s ha máskép csinálták, nem szabad bemenni.

6. Nem szabad kórus imáját meghallgatni s még kevésbé vele imádkozni vagy utána mondani ament, még akkor sem, ha ezáltal kénytelen volnál egymagad otthon imádkozni.

7. A kór-sulnak nevezett zsinagógák apikor-szuszházak levén (azt mondja a fordító, hogy ezt Hágár nyelvén nem lehet kifejezni), oda, amint Sabbath tractatusban R. Tarfónról irva van (mondja a fordító: de nem a kórsul-ról!) még akkor sem szabad bemenni, ha gyilkos üldözi, vagy mérges kigyó akarja megmarni; szabad ilyen esetben pogány templomba menekülni, de kór-sul-ba nem. (Kérdés: ha már romba dőlt, szabad-e belemenekülni? Fordító.)

8. Nem szabad a zsinagógában csinálni suporlátot (ami annyi mint chuppah, így mondja a fordító), hanem legyen az az ég alatt. (De ezt nem olyan valáskijátszással kell végrehajtani, mint Nagyváradon, ahol egy felnyitható tető alatt esketnek, amelyet tavaly egy nagy eső alkalmával tartott esküvőn ki sem nyitottak. (Kérdés, hogy azon házasság érvényes-e? A fordító.)

9. Nem szabad megváltoztatni semmi zsidó szokást vagy a zsinagóga bárminő törvényét, amelyet örököltünk őseinktől. (Nem úgy mint a te pesti orthodoxaid, akik purimkor nem „kopognak” a templomban és nem hozatnak tisó beóvkor bogáncsot a szükséges dobáláshoz. A 'önyörületes mentsen meg bennünket!)

Ti, akikben még él Ábrahám apánk parázsa,

fogadjátok el a fentieket, és jegyezzétek meg magatoknak, hogy aki más, mint apáink nyelvén (jargon) predikál, aszerát (bálványt) plántál a szentélybe.

Fontos kérdést vet föl e levelében a rabbi. Mondja ki Reich Ignác és tábora és mondja ezt el hivatalos beadványban a kultuszminiszternek, hogy aki magyarul prédikál az nem orthodox, hogy az orthodox zsidó hitelvek szerint nem szabad a haza nyelvén prédikálni. Mihelyt ezt ki meri mondani, meghátrálunk, nem igyekszünk többé egyesülésre, hanem átengedjük öt sorsának az ország ítélőtének. *)

De Reich ur! Világosan tessék ám beszélni! Megértse a kormány s a közönség. Itt a kérdés: aki a zsinagógában magyarul prédikál, azt elösmeri-e igazhitű zsidónak vagy nem?

Ha van meggyőződése, ha van bátorsága, feleljen erre!

A nagymihályi pszak egy egész. Vagy egészben kötelezi, vagy — ön maga is elvetette. S ha elvetette, akkor elismerte, hogy amit ön orthodoxnak nevez az — a múlté.

Visszásságok.

Hogy vallásunk házassági törvényeit az állam is jogérvényeseknek tekinti, azt a lépten nyomon észlelhető gyakorlat bizonyítja. De hogy mennyire tartatnak tiszteletben az állam legfőbb hatalma által, arra nézve tanunkul szolgálhat boldog emlékezetű III. Ferdinand király. Szofer Mózes a hírneves pozsonyi rabbi ugyanis 1832. decz. 11-én Ferdinánd király Ő Felsége elé azon kérelemmel járult, hogy a hatóságok a rabbik, előljárok panaszára kellő büntetéssel sujtsák mindazon zsidókat, kik valamely vallástörvényt megszegnek. E kérvényt többek közt avval is

*) Ebben a pontban a viláért sem értünk egyet a tisztelt beküldő urral. Sőt mennél hátramaradottabbak, mennél gyermekesebbek a tanok, melyekben magyar hitrokonaink egy része vallásos kriteriumokat lát, annál inkább hárul az intelligensebb testvérekre a kötelesség, hogy nemcsak, hogy el ne forduljanak tőlük, nemcsak, hogy magukra ne hagyják őket, hanem ellenkezőleg: el kell követniök mindent, hogy a félrevezetők és tévtanok befolyása alól kiragadják őket. S ha vissza is taszítják a feljűk nyujtott testvéri kezét, a testvéri szív azért soha egy pillanatra se zárja ki őket. Ments Isten, hogy szem elől téveszszük a szent tant: „Ha lankád testvéred, ragadd meg erős karral és tartsd meg őt magad mellett.“

A szerkesztő.

indokolta, hogy egy magyarországi zsidó oly házasságot kötött, mely Mózes-törvényei szerint tiltva van. A m. k. udv. kancellária 1833. jul. 18-áról kelt 886/1002.szű rendelettel elutasította ugyan Szofer Mózes ebbeli kérelmével, az említett házasságra nézve azonban Ő Felsége meghagyása következtében eképen nyilatkozik: „nachdem er (Sz. M.) in diesem Bittgesuche in allgemeinen Ausdrücken auch solch einen Fall erwähnt, welcher mit dem Verbrechen der Blutschädung verbunden ist, folglich nicht ungestraft gelassen werden kann, wird der Bittsteller diesen Fall der kön. Statthaltereien je eher mit Angabe aller Umstände und Personen auf's Genaueste vorzulegen haben, damit . . . nach Befund der Sache auch eine gesetzliche und öffentliche Bestrafung angewendet werden könne.“ Törvényes büntetésnek pedig csak ott van helye, a hol törvényt vagy jogérvényes reudeletet megszegtek. Ha tehát a zsidó házassági törvények megszegését törvényesen megbüntetik, akkor kell, hogy ezen vallástörvények az állam közegei előtt is törvényerővel birjanak.

Ez a theoria.

De a gyakorlat mit tanít? A magyar kir. curia az „Egyenlőség“ mult számában is említett 1884-iki döntvénynyel összevissza kuszálta a zsidó házassági jog szálait és bizony nehéz belőlök kibontakozni. Nem vagyok jogász; de egyszerű eszettel fel nem foghatom, hogyan mondhat ki a curia olyan ítéletet, melyről tudja, hogy azt nem hajthatja végre, mert kik in ultimo analysi végrehajtói volnának emez ítéletnek, azok felett a curia nem rendelkezik, nem rendelkezhetik. A curiai döntvény azt mondja, hogy „a válólevél“ (inter parantheseim megjegyzem, hogy van Magyarországon oly törvényszék is, a mely a „válólevél“ alatt egy az ügyvéd által magyar nyelven irottat ért) kiadása, vagy elfogadásának megtagadása esetén ezen ítélet szolgál válólevélül és ezen alapon a felek új házasságra léphetnek, azaz ha léphetnének. Ha zsidó pap nem találkozik, ki őket összeadja, mi ér nekik a curia ítélete? Tagadhatatlan, hogy ezen döntvény eddigelé nem használt senkinek, sőt inkább sok tekintetben ártott. Mert csak a közmorál rovására történhetik, ha mi rabbik kénytelenek vagyunk a nép előtt kijelenteni, hogy a curia ítéletét nem respektálhatjuk, a minek következménye rendszerint az, hogy az érdekelték az esketést megtagadó rabbit és így közvetve az egész rabbi kart mindenféle gyanusításokkal megilletik. És nem is vehetjük ezt zokon az ő részűkről, a mikor még számtalan jogász is van, a ki képtelenségnek tartja, hogy egy egyszerű rabbi a legfőbb ítélőszék ellen merjen fellázadni: — Érténém, és ismét hangsúlyozom, hogy egyszerű polgári eszettel érténém, (mert meglehet, hogy jogi abszurdumot mondok,) ha a curia ilyféle döntvényt hozott volna: „válólevél . . . megtagadása esetén a megtagadó fél pénzbírsággal sujtatik, mely bizonyos időközökben addig ismétlődő, a míg a megtagadó az ítéletnek eleget nem tesz.“ Az ilyen ítélet végrehajtása csakugyan a bíróság

hatáskörébe tartoznék és inkább vezetne célhoz, mint az új házasságra való lép^{het}ési engedély. Igaz ugyan, hogy az ilyféle ítélet is vallásos aggályokat szülne, amennyiben ugyanis azon kérdés merülne fel, vajjon az ilyen „get“ nem a „ráerőszakolt válólevelek“ kategóriába tartozik-e: de ezen kérdést magunk közt már megoldanók és azt a legtöbb esetben vallás-törvényeink épségben tartása mellett a sértett félre nézve kedvező módon el is dönthetnők.

Minő visszás helyzetbe hozhatja különben nem csak a rabbikat, hanem a hatóságokat is az említett curiai döntvény, azt azon eset mutatja, melyet az „Egyenlőség“ nyomán nem rég az összes fővárosi lapok közöltek. De az nem az egyedüli complicatio. Egy másik, következményeiben szintén oly kiszámíthatatlan, mint amaz, ez az eset volna. Tegyük fel, hogy egy A. nevű férfi, kinek elválását a curia kimondotta, megtagadja a ritualis válólevél kiszolgáltatását. Azonban megeskik, hogy férj és nő mégis közöskültek, a minek folytán a nő egy B. nevű gyermeket szült. A rabbi nyugodt lelkiismerettel törvényes ágyból származottnak fogja azt anyakönyvezni, mert a rituális elválás még nem ment végbe. Későbbben azonban kiadja A. a válólevelet és újra megköskül. Ezen házasságból szintén származnak gyermekei. Miután A. meghalt, előáll a maz elvált nejével való közöskülésből származott B gyermek és az öröksége megosztását A. többi törvényes gyermekeivel követeli. Mit szól ezen esetben a törvény? Az anyakönyvek azt mondják, hogy igenis, B. törvényes gyermeke volt A-nak; a második házasságból származott gyermekek azonban megtagadják az örökség kiadását; kinek van igazsága?

Ilyen és számos hasonló ferdeségeket szül a szóban levő curiai döntvény, melyek azonban mindmegannyi érvek a házassági jog mihamarábbi törvényes rendezés mellett.

Dr. Klein Gyula,
óbudai főrabbi.

Temesvári állapotok.

— Adalék az elnökök memorandumához. —

Galgócz, Temesvár, Ujpest —: vajjon melyiköknök itéljük oda a pálmát? Hármuk közül melyik világítja meg jobban azon „ünnepélyes kijelentést“, hogy „a két különféle zsidó hitfelekezet hívei egyházilag, vallásilag közöskésben nem lehetnek, lenniök nem szabad?“

Bajos volna eldönteni. Temesvári létemre azonban, a magam részéről, nem habozom soká: Temesvárt részesítem előnyben. Igaz, Ujpesten három, minálunk pedig, a »memorandum« szerint, jelenleg csak két *orthodox* hitközség létezik. De tényleg úgy áll a dolog, hogy Temesvárnak még e tekintetben sem kell meghátrálnia.

Lássuk a tényállást!

Temesvárott összesen négy szervezett zsidó hitközség áll fenn, nevezetesen:

1. a *belvárosi*, de a két külvárosban is maiglan számos rendes taggal bíró *congressusi hitközség*,
2. a *Józsefkülvárosi aut. orthodox hitközség*,
3. a *Gyárkúlvárosi status-quo hitközség*; és
4. a *Gyárkúlvárosi aut. orthodox hitközség* (ez utóbbi egyelőre, saját akaratából, külön anyakönyvvezető rabbiság nélkül.)

A gyárvárosi status-quo hitközség templomában karének és *orgonaszó* mellett foly a rendes szombati és ünnepi istentisztelet és csak idő kérdése, hogy az istentiszteletnek ilyen reformálása, vagyis helyesebben a belvárosi zsinagógáéhoz való idomítása, az u. v. *vegyes, vagy női kar* behozatalával kiegészítettessék.

És ezt a hitközséget a „vallási ellentétek“ a congressusi hitközségtől annyira elválasztják, hogy külön *Chewra-Kadisát, külön temetőt* kell fenntartania.

De viszont elég türelmes arra, hogy összes középiskolai növendékeit a congressusi hitközség rabbijával és hitoktatójával taníttassa.

Ugyan így jár el, a legcsekélyebb serupulus nélkül, a legtöbb Józsefvárosi *orthodox hitfelekezetű* szülő is — csak hogy itt már nem, mint amott, a hitközség hivatalos hozzájárulásával, hanem csak hallgatóágos helybenhagyásával.

A Józsefvárosi orth. hitközség, csak hogy a maga külön anyakönyvvezető rabbiszekét valamiképpen betölthesse, oly egyént tétetett meg az illetékes (?!) hatóságokkal magántanintézet-birtokosától anyakönyvvezető és *esketéseket végző* aut. orthod. rabbihelyettessé, ki az ily tisztségre azelőtt soha sem aspirált.

Másrészt ezen orth. hitközség oly tisztességes, hogy a mit a fenntdicsért gyárvárosi status-quo hitközség meg nem tesz, azt t. i. hogy a congressistákkal együtt *egy chevrat* képezzen, azt megteszi ő és közös chevrat tart fenn a congressusiakkal.

Egyébiránt a „mikve“ is közös, pedig ez is a belvárosban van és a belvárosi hitfelekezet szerint való.

Ezen aut. orthod. hitközség temploma nincs felszerelve sem *női karzati rácsosattal*, sem pedig kellő (a közepén álló) *almemorrall*. Elannyira, hogy az elégedetlen ámborok a legutóbbi években a nagy ünnepek alkalmával külön *orthodox minjanná kívántak alakulni és tényleg alakultak is*, természetesen nem nagy rázkódtatások és többrendbeli hatósági beavatkozások, sőt miniszter távirati rendelkezések nélkül. És hogy ez a mozgalom csak odáig tudott eljutni, hogy az orthodox elégedetlenség »minnjána« azóta sem fejlődött ki tökéletes, jól szervezett második józsefvárosi aut. orthod. hitközséggé, azt az orthodox józsefvárosi község csupán az 1888-ki júniusi (1191. eln. számú) magyar miniszteri rendeletnek köszönheti.

Ime a harmadik helybeli orthodox hitközség, a melylyel, ha létre jöhetne is, a Temesvárott megpróbálható községcsinálási processus még korántsem fogná elérni legutolsó pházisát. Mért van ám itt még, külön

templomokkal bíró *szefárd* hitfelekezet is, melynek hívei szintén nem tudják leküzdeni soha külön községszínalási vágyaikat és ebből kifolyólag már vagy 10—12 év óta — sehol sem adóznak.

Ilyen körülmények között aztán valóban senki sem fog csodálkozhatni azon, hogy az ember Temesvárott, melynek összes zsidó lakossága pedig számra nézve Aradot talán még meg is haladja, nem talál sem zsidó felekezeti *népiskolát*, sem zsidó *kórházat*, vagy bármi néven nevezendő hasonló természetű humanitárius, vagy művelődési intézményt.

De ha intézményeik nincsenek is — ; van itt a helyett bő kárpótlásul és minden kellemetlen kérdésközdésre való kiegyítő magyarázatul már most is:

4	izrael. hitközségi elnök,
4	„ „ alelnök,
8	„ „ templomi gondnok és f.
75	„ „ képviselő-testületi tag

tehát körülbelül éppen annyi, mint Temesvár sz. k. város törvényhatósági bizottságának. W.

Berlin zsidói.

A berlini hitközség 1886—88. évi háztartásáról szóló jelentése kapcsán, melyről már előző számunkban megemlékeztünk, kiadta választóképés tagjainak névsorát. A 11,000 választó közül érdekesnek tartjuk kiválogatni a magasabb állásukat és ismertebb nevűeket és csoportokba osztva őket, utalunk a fejlődésre, melyet a Németországban 20 év óta emancipált zsidóság a tudomány és művészet, politikai és társadalmi állás terén megtett.

A nevezetesebb tudósok között ott találjuk Goldschmid Lewin dr.-t, a berlini egyetem jelenlegi jogkari dékánját, továbbá Kronecker Lipótot, a mennyiségtan rendes egyetemi tanárát, ki tavaly a berlini egyetem bölcsészeti karának dékánja volt, Lazarus Mór bölcsészeti és tanárt, Steinthal nyelvbuvár tanárt és másokat.

A jogkari egyemi tanárok közül Goldschmidten kívül felemlítjük Rubo tanár kriminalistát és Bernstein tanárt. A kiválóbb gyakorló jogászok közül Levy jogtanácsnokot, egy hírneves német polgári perrendtartás kitűnő szerzőjét, továbbá Meyer és Makover jogtanácsos városi képviselőket.

Az orvosi tudománynak egész sereg hírneves embérére akadunk, minők: Senator titk. orvosi tanácsos tanár, Krause Ármin tanár, néh. Frigyes császár udvari orvosa, Wolf Gyula a híres osteologus, Munk, Zülzer, Fraenkel, Brieger, Jakobson, Lewin, Hensch tanárok, Mendel a neves psychiatus és egy egész csomó egyetemi magántanár. A jelesebb gyakorló orvosok névsorából kiemeljük Neumann titk. egészségügyi tanácsost, a berlini zsidó hitközség egyik legérdemesebb tagját. A történettudósok között ott találjuk:

Breszlau H. tanárt, Jastrov drt, Deutsch drt, Löwenfeld drt és Geiger Lajos tanárt, irodalom és műtörténészt. Számosabban vannak a természettudósok, akik közül kiemeljük: Pinner tanár vegyész Pringsheim tanár fizikust, Gabriel és Liebermann tanárokat, Loev tanár csillagászt és Hirschberg tanárt, a híres ophthalmologust.

De térjünk az »akadémikusok« közül más irodalmi vagy politikai nevezetességek közé. Kezdjük meg a sort Bamberger Lajossal, a reichstagi képviselővel s említjük meg mindjárt mellette Hirsch Miksa drt, az ismert nemzetgazdászt és a »Gewerkvereine« megalapítóját. A publicistika terén ismertebbek közül kiemeljük Auerbach Lipót drt, akinek a zsidóság organizációjának reformjáról írt legújabb műve olyan méltó feltűnést keltett, továbbá Köbner drt, a »Nationalzeitung«, Klausnert, a »Börsencourir« és Bodeck drt, a »Berliner Tagblatt« politikai szerkesztőit, mégül Schweitzer drt és Levy S. drt, kik a »Vossische Zeitung«-nál előkelő szerepet töltenek be. A kiváló tárcza- és regényírók sorából Blumenthal Oskar, Franzos K. E., Stettenheim Gyula, Haber S., az »Ulk« szerkesztője, Moszkovky a »Lustige Blätter« szerkesztője, Karpeles Gusztáv, Ring Miksa és Nathansohn dr. a »Nation« szerkesztője említendők. Itt sorolhatjuk még fel Nordaü Miksát, a »Vossische Zeitung« volt párisi levelezőjét, Landaut a »Börsencourier« szellemes színi referensét és zeneértő collegáját Davidson J.-t. Rosendorft a »Neueste Nachrichten« szerkesztőjét, Rosenfeld drt, a »Post«-nak számottevő kritikái miatt becsült recensensét, Loewenfeld Ráfael drt, a »Freisinnige Zeitung« kritikáját és a »Lessing-színház« dramaturgiát, Schiff D. drt és Silbersteint bécsi lapok levelezőit s még többeket, kik Berlin hírlapirodalmában számot tesznek.

A művészek közt is számos olyanra akadunk, kik a berlini zsidó hitközség választó tagjai. Ilyenek a híres Lessing Gyula tanár, Liebermann tanár festő, akit zsidó származása miatt a »Kölnische Zeitung« és más arczkép és tájképfestők és műépítészek csak nem régiben részesítettek csunya támadásban. — Különösen a drámai művészet terén találunk sok zsidót. Valamennyi előkelőbb berlini színházban zsidó művezető és több művész van. Így a »Deutsches Theater«-ban d'Arronge (Aron) igazgató, Friedmann Sigwart, Kainz József, Sorma Agnes, Pohl Miksa dr., Kadelburg; a Lessing-színházban. Blumenthal Oskar igazgató, Bárkány Mária (Cohen Berta), Petri Sally (Petersohn), Loewenfeld, Schönfeld, s előbb Possart is; a »Berliner Theater«-ban: Barnay Lajos igazgató; a »Residenz-Theater«-ban Lautenburg Zsigmond igazgató; a »Belle-Alliance« színházban: Sternheim igazgató és Rosenfeld; a »Schauspielhaus«-ban: Kahle; az operában: Rothmühl, Libau, Beeh Lola. És ez a csoportosítás még nem meríti ki a zsidó drámai művészek névsorát. A humor kedvéért nyomban fel is említjük, hogy a berlini

néphumornak kedvelt megtestesítője, Benedix, szintén a zsidó hitközség adófizető tagja.

Sorainkat néhány olyan név viselőjének felemlítésével rekesztjük be, kik a fentebb felsorolt csoportok egyikébe sem oszthatók. Ilyenek Cahn csász. legationsrath, Magnus kormánytanácsos, Mamroth városi tanácsnok; Bleichröder és Schwabach titk. keresk. tanácsosok. Kiemeljük még Lubliner Hugó (Bürger) vigjátékirót, Moszkowski Mór komponistát és Mauthner Frigyes író.

Evvel aztán bezárjuk a teljességre számot éppen nem tartó kimutatást, mely eklatansul bizonyítja azt az erőt, melyet a zsidók a nemzettestben kifejtési képesek.

A szombatosok áttérése a zsidó hitre.

Dr. Kohn Sámuel, pesti rabbinak »A szombatosok« című művének 18. fejezete.

(Folytatás.)

Ezek megtörténvén, a főkirálybíró az 1869. év elején beküldte a tőle bekért jelentést. Eredményekkel nem dicsekedhetett. Pusztá szóval, komoly tilalom, vagy fenyegetés által már nem tarthatta vissza a mozgalmat, mely nőttön-nőtt, sőt még újabb erőt merített a hatóságok beavatkozásából. Az utóbbi csak fokozta a szombatosok rajongását és siettette a válságot. Épen ez idő körül többen közülök jelentek meg Sebesi plébános, illetve Sándor Gergely, református lelkész előtt, s tudatták velök szilárd elhatározásukat, hogy kilépnek »volt vallásukból« és szintén zsidók lesznek. Azok pedig, kik kilépésüket már azelőtt bejelentették volt, s már zsidóknak vallották magukat, de tényleg még nem vétettek föl a zsidóságba, most siettek az áttéréssel. Befejezett tényeket akartak teremteni, s azért minden áron azon voltak, hogy a felvételi szertartáson túlessenek. Feles számmal, mint soha azelőtt tódultak a körülmetélésre. Csupán december 29-én, tehát egy nappal az nap előtt, melyre gróf Péchy Manó bekérte Udvarhelyszék főkirálybírája jelentését eljárásának eredményéről, hét férfiú, köztük több aggastyán, vetette magát alá a fájdalmas műtétnek.

Mig a szombatosok erélyesen s elszántan valószínűsítették áttérési szándékukat, a hatóságok vagy három hónapig tétlenül nézték a dolgok további fejlődését. A főkirálybíró újabb utasítást várt az erdélyi királyi biztostól, ez megint Budáról; a vallás-közüzetési ministeriumban pedig türelmetlenül várták az 1868. június 21-én bekért kimerítő jelentést, melynek beérkezése előtt nem akartak határozni olyan ügyben, melynek eldöntése szükségképen vagy a még fennálló törvényekbe, vagy a vallásszabadság elvébe kellett, hogy ütközzék. Eötvös előtt pedig egyaránt szent volt mind a kettő. Végre azonban mégis kellett nyilatkoznia a mind égetőbbé vált kérdésben.

A szabadelvű férfiút ugyanis nagyon nyugtalanította Péchy ama hivatalos jelentése, hogy a zsidó hitre való áttérést hatóságilag betiltotta; úgy látszik, tartott erőszakos beavatkozástól, melyet hit dolgában határozottan elítélt. Azért 1869. május 12-én rendeletet bocsátott ki, melyben, vonatkozással Péchy e felterjesztésére, kijelenti, hogy a törvény értelmében ugyan még mindig tiltva van úgy a szombatoság, mint a zsidó hitre való áttérés, »de másfelől szem elől téveszteni nem szabad, hogy vallásos kérdésekben a tetteges kényszerítés alkalmazása ellenkezik úgy a vallás, mint az állam érdekeivel.« »Énnélfogva — így folytatja — megkeresem Nagyméltóságodat, hogy az ezen tárgyakban működő végrehajtó közegeknek tegye köteleességökké, hogy az illetőket világosítsák fel aziránt, hogy jelenleg fennálló törvényeink szerint, a keresztény vallásból a zsidó vallásra való átmenet még nincs megengedve; ha azonban ezen felvilágosítás a kívánt sikert nem eredményezné, a visszatérésre tettleges kényszerítő eszközöket ne alkalmazzanak.«

Ezen rendelet világosan jelzi az irányt, melynek követésére Eötvös el volt határozva: az elv, melyet itt hirdetett, végképen, még pedig kedvezően döntötte el a szombatosok ügyét. Csakhogy egyelőre nem épen szerencsésén értelmezték s foganasították a szóban forgó rendeletet.

Udvarhelyszék főkirálybírája ugyanis nyomban a rendelet vétele után egyházi s világi biztosokat küldött ki Bözöd-Ujfalúra. Ezek a szombatosokat tömegesen idézték a faluházához, hol nagy közönség előtt »nyilvánosan tanították és figyelmeztették őket a lehető káros következményekre, ezen eljárásukról jegyzőkönyvet vettek fel s azt az illetőkkel aláíraták«, szóval ez az Eötvös által elrendelt »felvilágosítás« gróf Péchy jelentése szerint »nagy tüntetéssel és hivatalos szinben« ment véghez, olyannyira, hogy az abbeli eljárást maga Péchy nem találta »sem tapintatosnak, sem czélszerűnek.« De még ennél több is történt, miről a királyi biztosnak, midőn a ministeriumhoz felterjesztett e jelentését írta, úgy látszik, nem volt hivatalos tudomása. Mert az összeűsített szombatosokat nem csak »tanították«, hanem fenyegették is, kivált azzal, hogy a hatóságok őket kényszeríteni fogják az előbbeni hitükre való visszatérésre, sőt a volt katolikusok ellen kényszerítő eszközöket kezdtek alkalmazni.

Erre Wolfinger, a »bözödujfalusi szombatosok zsidó hitre tért százöt tagjának megbizásából«, Hirsch Márk, ó-budai rabbi utján, kérelem-levelet juttatott a ministeriumhoz, »hogy a katolikus hitvallásra való visszatérésre a hatóságok által ne kényszeríttessenek.« Eötvös e levelet július 13-án, azzal tette át Péchyhez, utasítsa Udvarhelyszék hatóságait, hogy a szombatosok ügyében kibocsájtott előbbi rendeletét, »mely

szerint a visszatérésre nézve tetteges kényszerítő eszközöket alkalmazni meg nem engedtetett,« egész terjedelmében tartásák fenn. Végül még egyszer, most már harmad izben, sürgeti a már egy év óta hiába várt, okiratokkal igazolt jelentést a szombatosok multjáról, jogviszonyairól s jelenlegi állapotáról.

(Befejező czikk a jövő számban.)

TÁROZA.

NEILA.

Elbeszélés a zsidó népéletből.

IX. FEJEZET.

Apa és leány.

[Folytatás.]

— Mondd hát, Lotti, készülsz? . . . Mi szándékod van a jövőre nézve?

— Nálam marad! szólt a gróf.

— A gróf urnál? . . . Nejévé leszesz a méltóságos urnak? . . . Hahaha . . . Grófnő lesz belőled . . . Hahaha . . . No, nem alkalmatlankodunk tovább . . . Ezentul se irj nekem . . . Tagadd el atyádat . . . Hiszen zsidó! . . . Csak dobd el magadtól a hitet, melyben neveltelek . . .

Lotti holthalaványan, egész testében remegve állt a szobában.

— Efraim, kiáltott a cház n . . . Add oda neki a pénzt! . . . Perczig se maradjon nálunk . . . Aztán menjünk.

Indulni készült. Ekkor a leány atyja lába elé borult:

— Áldj meg, édes atyám!

Az öreg meg sem hallgatta kérelmét. Félig öntudatlanul, gépiesen szólt:

— Itt van, hoztam ajándékot . . . Drágaköveket . . . Anyád sirján szedtem őket . . . Egyebem nincs . . .

— Áldj meg, atyám! könyörgött a leány.

— Neila! dörmögé a gróf bosszusan.

— Nem áldhatlak meg, hörgé a vén ember, és távozott.

Efraim utána ment.

— Te sem tekintesz reám? szólt a művésznő szomoruan.

A mesórer könyekbe tört ki.

— Áldjon meg az Isten legszebb áldásával! rebegé, aztán ő is eltűnt az ajtó megett.

X. FEJEZET.

Lottika.

Ismét épültek a fenyőgalyas sátorok . . . Minden zsidó családban volt dolga kicsinek-nagynak.

A Sór Mendel sátra is felépült.

Együtt ültek megint cház n és kontrázó. Az öreg szomorú mosolylyal kérdé:

— Ma nincs számomra meglepetésed?

— Nincs, feleli Efraim csüggedten.

— Lotti nem ír többé nekünk.

— A gróf bizonyára nem engedi . . .

— Oh, szeretném én látni azt az embert, ki megakadályozna abban, hogy atyámnak irjak . . .

— Majd csak fog irni . . .

— Megint védelmeznéd? Hagyd el . . .

Kopogtak a sátor ajtaján.

Efraim kinyitotta az ajtót.

Majd hogy hanyat esett.

Egyszerűen öltözött női alak állt a sátor előtt.

A kontrázó lélekzet után kapkodott . . .

Fuldokló hangon kiáltotta:

— Lottika! Lottika!

A cház n felugrott helyéről . . . Ugy bámult a leányra, mintha kísértet lett volna.

— Be szabad jönnöm? kérdé Lotti.

— Hát csakugyan te vagy, rebegi az öreg . . . Leányom, leányom!

Megölelte gyermekét és összevissza csókolta . . . de aztán hirtelen lebecsátotta karját.

— Becsülettel jössz vissza? kérdezte komoran.

— Becsületes zsidó leány vagyok, atyám, felelt Lottika. Lám, azért jöttem, hogy feldiszitsem a sá-tort . . . Elhoztam az utolsó babérkoszorúmat.

— Az utolsót?

— Többet nem kapok.

— Nem értelek.

— Atyám! mikor elmentél a nélkül, hogy megáldottál volna, úgy éreztem magamat, mintha ezer tört döftek volna testembe . . . Az izgatottság beteggé tett . . . Sokáig kinlódtam, s mire felépültem, hangom elveszett . . .

— Oh, az az isteni hang! suttogja Efraim.

— Már nem vagyok énekesnő, folytatta a leány . . . A gróf belátta, hogy nem nyerhetem vissza a hangomat . . . Elváltunk . . . Hálátlan voltam iránta . . . Mióta beteggé lettem, csak haza gondoltam . . . Gyűlölni kezdtem a grófot, ki utóvégre is jobbnak találta, hogy visszaadja teljes szabadságomat . . . Most itt vagyok . . . Ugyebár nem fogtok elkergetni?

A szegény Sór Mendelnek sohasem volt örömteltebb sátoros ünnepe . . . Alig győzte nézni a leányát.

Hát még Efraim! táncolni szeretett volna örömében.

— Énekeljünk valamit, szólt.

— Igen, igen, énekeljete! biztatta a leány.

— Már egészen leszoktam arról, hogy az arczo-mat fogjam, nevetett a kontrázó.

Aztán énekeltek.

Lottika hallgatta, hallgatta, míg köny csordult ki a szeméből.

— Művészek vagytok! mormogá . . . . Igazi művészek!

Egy évvel ezután ismét hárman ültek a sátorban! Sór Mendel, Efraim és ifju felesége, kit még csak nemrég Sorino Neila néven ünnepelt a közönség. A menyecske kikötötte magának, hogy sohasem ejtsék ki előtte a Neila nevét, mert ő nem akar más lenni, mint apjának és férjének Lottikája.

(Vége.)

DAEMONOK KÖZT

E cím alatt lapunk legközelebbi számában eredeti elbeszélést kezdünk meg, melyre különösen és már előre hívjuk fel t. olvasóink figyelmét.

Előfizetési felhívás.

Tisztelt előfizetőinket, kiknek előfizetésük **november végén** lejárt, teljes tisztelettel kérjük, méltóztassanak előfizetéseiket megújítani, hogy a lap szétküldésében fennakadás ne történjék.

Előfizetési feltételek:

egész évre	8 frt — kr.
fél évre	4 frt — kr.
negyed évre	2 frt — kr.

Papok, tanítók és községi hivatalnokoknak

egész évre	7 frt — kr.
fél évre	3 frt 50 kr.
negyed évre	11 frt 75 kr.

Az „Egyenlőség”

szerkesztősége és kiadóhivatala

Budapest, Váci-körút 23. sz.

Naptár.

Vasárnap (1889. deczember hó 15.) 5650. kiszlev hó 30 napos) 22-ike. Hétfő 23-ika. Kedd 24-ike. Este felgyújtják az első **chanuka-lángot**. Szerda (chanuka első napja) 25-ike. Csütörtök (chanuka második napja) 26-ika. Péntek (chanuka harmadik napja) 27-ike. Szombat (sabosz chanuka) 28-iknapja. Muszaf előtt bejelentik az új chódest, (m'vorchin hachódes). Hetiszidra: **Mikécz**.

Hazai hírek.

— **Megható ünnepély** folyt le e hó 8-án, vasárnap az orsz. izr. tanítóképzöben. Az intézet első igazgatója, legöregebb tanára, **Lederer Abrahám** vett bucsút kartársaitól és növendékeitől. Harminczkét éven át fáradhatlan harczosa volt azon ügynek, melynek egész életét szentelte. Nem csoda tehát, ha ugy felebbvalói és kartársai, mint tanítványai egyaránt fájó szívvel váltak meg az érdemekben megöszült, szeretett mestertől. Magáról az ünnepély lefolyásáról a következőket írják lapunknak: Pontban 11 órakor lépett az ünnepelt férfi, kísérve a nagytekintetű igazgató-tanács és a tanári kar által, az intézet zentermébe, hol már az intézeti ifjuság és néhány vendég voltak jelen. Ott voltak: nagyságos dr. **Verédy Károly** tanfelügyelő, dr. **Simon**, az országos izr. iroda titkára, dr. **Bárány József**, főtisztelendő dr. **Kohn Sámuel** pesti rabbi, **Bloch Mózes** a rabbi-képezde igazgatója, **Szántó Eleázár** a sip-utcai izr. fiúiskola igazgatója és még többen. Az intézeti énekkar **Kiss József** által írott és **Major J. Gyula** tanár által megzenésített „A te. sátraid” című vallásos énekkel fogadta a belépőket. Az ének elhangzása után nsgs **Verédy Károly** tanfelügyelő állt föl, hogy az igazgató-tanács nevében köszönetet mondjon a távozónak sok évi buzgó működéséért. „Minden tanfelügyelő szive örült — ugymond — ha a vidéken egy olyan tanítóval találkozott, aki Önnek tanítványa volt.” Tudomására hozza, hogy most, midőn megválnak azon intézettől, melynek megalapítása és fejlesztése körül is oly hervadhatlan érdemeket szerzett, a Nagyméltóságú vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszter is legmagasabb elismerésével tünteti őt ki. Ezután egy gyönyörű aranytollat nyújtott át az igazgató-tanács nevében, „Arany ez a toll — mondá — és ez emlékeztessé Önt azon arany igazságokra, melyeket egész életén keresztül hirdetett és tanított, ez emlékeztessé Önt arra, hogy arany ember volt Ön közöttünk” Szívből fakadó éljen követte a tanfelügyelő beszédét, mely után dr. **Bánóczi József** intézeti igazgató a kartársak nevében mondott bucsút a szeretett és tisztelt kollegának. Egyszersmind buzdító példakép állítván őt az ifjuság elé, hogy lássák, mikép a megérdemelt jutalom sohasem marad el. Biztosította az ünnepeltet, hogy mind e napon hallott szavak nem a hideg kötelesség, hanem szívből jövő érzelmek szüleményei. Ezután **Lichttag Gáspár** IV. éves kép. növendék a tanítványok nevében mondott köszönetet azon számos éveken át kifejtett buzgalmaért, melylyel az intézet tanulóit vezette. A szépen sikerült beszéd után felállt az ünnepelt és a meghatottságtól rezgő hangon köszönte meg a sok kitüntetést, melyben részesült. Jól tudom — ugymond — hogy a legmagasabb elismerést csak azért voltam szerencsés megkapni, mert a nagytekintetű igazgató-tanács, melynek minden egyes tagja oly jó indulattal volt irántam, itt is közreműködött. Amit én egész életemen át tettem, az csak kötelesség-teljesítés volt. Köszönetét mondott tanítványainak is; de ugy, mint midőn

az apának köny gyülik a szemébe, ha gyermekétől bucsut vesz, úgy omoltak az agg mester könnyei, midőn tanítványaitól, kiket úgy szeretett, mint gyermekeit, bucsut vett. Beszédét Jezás próféta szavaival fejezte be: „És nyugszik rajta a bölcseségnek és értelemnek szelleme, a tanács és a hatalom szelleme, az ismeret és az Istenfélelem szelleme.“ Azt kívánja, hogy ez legyen intézetünkön is, mely oly nagy szolgálatot tesz a zsidó-magyar tanügynek. Harsogó éljen követte szavait, mire az énekkar a Hymnust énekelte, mivel a mondhatni családi körben megtartott ünnepély véget ért.

— **Baross Gábornak — mi-sebérach.** Hunfalu régente Szepesmegyének ama kevés községei közé tartozott, melyek a zsidók lakóhelyeiként szolgáltak, míg a megye többi helyeiben csak ideiglenesen tartózkodhattak. Hunfalunak, mely nagy közlemben fekszik Késmarknak, sokkal nagyobb zsidó lakossága volt, mint keresztény, a mi a zsidókra nézve már azért is baj volt, mert csak nagy áldozatok árán tudtak kóser husra szert tenni. A zsidók tudvalevőleg a marhának csak elejét eszik és ezt is csak akkor, ha a tüdő minden tekintetben egészségesnek bizonyult. Hunfaluban azonban nem voltak vevők a nem kóser husra. E bajon segitendők a község vénei paktumra léptek Késmark mézárosaisal, mely szerint az utóbbiak a levágandó marhákat a hunfalvi zsidók által fizetett sakter utján tartoztak levágnatni és ha az így levágott marha tüdejére nézve is kósernek bizonyult, a mézárosok az illető marha-előt drágábban, mint a rendes hus, a hunfalvi zsidó községnek adták el, mely aztán saját mézárósa által mérte ki. Ez a viszony tartott még akkor is, midőn a hunfalvi zsidó hitközségi tagok már rég hitközséget képeztek — Késmárkon, míg Hunfalván magában csak kised község maradt vissza; tartott egész a mult évig, a kereskedelmi miniszternek ama általunk is közölt rendeletéig, mely szerint a kóserhus kimérési joga mindig az illető hitközség tulajdonát képezi, mely fölött csakis ő rendelkezik. Alig tudták meg ezt a késmárkiak, midőn máris erősen megadóztatták, ezek nagy rémuléfére, a hunfalviak husát is, mely a kised község költségeinek fedezésére ugyis külön meg volt adóztatva. A szolgabíró, kihez a hunfalviak segitőségért folyamodtak, hogy ők végre csak nem adóztatnak két községhez, nekik adott ugyan igazat, de nem így az alispán, ki a késmárki zsidók álláspontjára helyezkedett. A hunfalviak aztán Baross Gábor, kereskedelmi miniszter elé vitték ügyüket, ki panaszkodva, azt a határozatot hozta, hogy a hitközségnek csak saját tagjaival szemben van meg a hus megadóztatási joga, de nem a községen kívül lakó, más hitközségnek a tagjaival szemben. Midőn a hunfalviak erről a községüket nagy zavartól megmentő miniszteri határozairól értesültek, Baross Gábornak

»az igazságos és erélyes miniszternek« szombat napján a tórah mellett hangos és ünnepélyes »mi-sebérach«t mondattak.

— **A téli kiállítás 1000 frtos Röck Szilárd díját** a bíraló bizottság Róna József »megszorult faun« cz. szoborcsoportozatának ítélte oda. A jeles művész tehetségének ez méltó elismerése, mely a f. hó 12-én a VI. ker. kör-helyiségeiben megtartott művész-bankett alkalmával még Hegedüs Sándornak Rónára mondott szellemes felköszöntőjében nyert folytatást. — Ugyanezen banketten Horovitzot is felköszöntötték.

— **A tanítónők otthonát,** melynek Mária Dorothea főhercegnő a védasszonya, f. hó 12-én a főhercegnő, anyja Clotilde és nővére Margit főhercegnők jelenlétében adták át nemes rendeltetésének. A megnyitás kicsiny, de előkelő meghívott közönség előtt folyt le és Mária Dorothea főhercegnő megnyitó beszéde után Nyári grófnő, az intézet védasszonyának bemutatta a jelenvoltakat, elsőnek Bischitz Johanna asszonyt, kinek közbenjárására az intézet, ug, a főhercegnők, miut a többi vendégek által is nagyon dicsért összes berendezését köszönheti, melyek Hirsch báró által az ezen célra adományozott 5000 frtból kerültek ki. Mária Dorothea főhercegnő nem is szalasztotta el ez alkalmat, hogy Bischitznének örömet fejezze ki a fölött, hogy „megismerhette azt az asszonyt, a kinek páratlan buzgó működését a jótékonyág terén szoborra méltatták,“ Bischitzné a főhercegnő eme kitüntetésétől meghatottan és ismert szerénységénél fogva Hirsch bárót állította előtérbe maga helyett.

— **Zsidó irodalmi felolvasások.** Fischer Gyula dr. a győri i. r. hitközség tudós főabbija a tél folyamán minden második szombaton zsidó irodalmi felolvasásokat fog tartani. Az első felolvasás f. hó 14-ikére van kitűzve. Az eléggé nem méltányolható szép példának, mikor sűrűn felpanaszoljuk, hogy ifjuságunk a zsidó irodalomban járhatlan — bizonyára akadnak követői más hitközségekben is.

— **A Hochmuth Ábrahámné nevű krajczáregylet,** mint Veszprémből irjak f. hó 3-án tartotta meg 25-ik évi ruhakiosztási ünnepélyét. Ezen ruhakiosztás alkalmával, melyen Rothauser Rudolfiné, az egyesült másodnőke vezetése alatt az egész egyleti választmány, továbbá Sándorffy Miksa iskolaszéki elnök és igazgató, Réthy Ede dr. iskolai gondnok, a tanító testület és sok más előkelő vendég volt jelen, 64 tanuló részesült az egylet jótéteményeiben. Szép Lipót együleti titkár buzdító szavai előzték meg a ruhakiosztást, mely után egy V. oszt. leányka mondott köszönetet. Majd Sándorffy dr. az iskola és Rosenthal a hitk. nevében köszönték meg az egyesület emberbaráti fáradozásait. — A Hochmuth Ábrahámné cz. krajczár egylet, mely hazánkban az első e nemből, 25 év előtt másfél száz forinttal kezdte meg működését, s azóta mintegy 4500 frt kiadással bár 900 tanuló ruházott már föl s 100-at tankönyvekkel látott.

el, mégis 2500 frtnál nagyobb tőke fölött rendelkezik. Mindez kiválóan Hochmuth Ábraháménak, a nemrég elhunyt veszprémi nagytudományú főrabbi özvegyének, műve, amiért az egylet legutóbb tartott gyűlésén az ő nevéből nevezte el az egyletet s tiszteletbeli elnökévé is megválasztotta. Az erről szóló okmányt Hochmuth Ábraháménak még a múlt héten nyújtották át.

— **A pesti »chewra kadisa«** választmánya f. hó 10-ikén Reusz Károly elnöklete alatt tartott gyűlésén az elnök bemutatta az új titkárt, Mezey Ferencz drt, kinek megválasztásáról már megemlékeztünk. Mezey ez alkalomból nagy tetszéssel fogadott beköszöntő beszédet tartott, melyben megígérte, hogy minden erejével szolgálja e jótékony egyesület érdekeit. Ezután az eddigi, nyugalomba vonuló titkár Weiszmann ügyét tárgyalták és 27 évi eredménydús működésének elismerése fejében nyugdíján felül évi 1000 frt pótlékot szavaztak meg neki. Végül Kann Ármin végrendelete értelmében egy bizottságot küldtek ki, mely a Damjanich utcái sinylők házának kibővítésére irányuló terveket fogja elkészíteni.

— **Az izr. föld- és kézműves egylet.** A fővárosi rendőrség a fővárosi szegényházban elhelyezett, de munkabíró emberek számára, mert ezek a szegényházban hosszabb ideig meg nem tűrhetők, az izr. föld- és kézműves egylettől kért munkát. Az egylet a megkeresésnek a legnagyobb készséggel tett eleget. Ezért a fővárosi tanács meleg hangú köszönő levelet intézett az egylethez és hathatós működésében való támogatás végett a fővárosi jótékonyosági osztályának figyelmébe ajánlotta.

— **Sonenthal a VII. ker. zsidó népkönyha javára** mint az előző éveken, úgy most is a gyapjuutczai német színházban két legjobb szerepében fog fellépni. A vendégfellépésekre f. hó 22. és 23-ikára, a „Vater und Sohn“ és „Aus der Gesellschaft“ vannak kitűzve.

— **A győri izr. nőegylet** f. hó 9-ikén saját céljai javára sétahangversenyt rendezett, melyre Ágai Adolf felolvasása is ki volt tűzve; Ágai azonban betegsége miatt nem utazhatván győrebe, felolvasása a műsorról elmaradt. Mindazonáltal sikerült az estély. Erről Térfy Margit, a komáromi születésű zongoraművésznő, aki a jövő héten a fővárosban is hangversenyezni fog, költői felfogással párosult művészi technikájú játéka, Lasz Samu főreáliskolai tanár szellemes felolvasása és Flesch Károly pompás hegedűjátéka gondoskodtak. A hangversenyt táncz követte.

— **»Önkormányzat«** czímen Vázsonyi (Weiszfeld) Vilmos a »Budapesti Ujság« belmunkatársa egy aktuális kérdést tárgyaló munkát ad ki. A jeles fiatal szerző, kit lapunkból olvasóink is ismernek, az állami közigazgatás elméleti alapját támadván meg, az önkormányzati rendszer szükségessége mellett szól. A munka megjelenését érdeklődéssel várják, kik fiatal szerzőjének kiváló tehetségét ismerik s bizonyára sokan akadnak, kik a mű-

vet a szerzőnél Csengery utca 52. I., vagy a »Budapesti Ujság« szerkesztőségében 60 kr-ért megrendelik.

— **Gyászjelentést** adott ki a török-szt.-miklósi izr. hitközség Hoffmann Mihály izr. néptanítónak f. hó 6-ikán 39 éves korában történt elhunytáról. A gyászjelentés egyuttal jelzi, hogy a boldogult halottért f. hó 8-án a temetés napján gyászistentiszteletet tartottak. Az elhunytat özvegyén és gyermekein kívül egész hitközsége gyászolja.

— **A nagy-atádi izr. hitközség és »szent egylet«** elhunyt tiszteleti tagjának bold. Kommer dr. emlékére f. hó 11-ikén az ottani zsidó templomban gyászistentiszteletet tartott, melyre a hitközség és a szent egylet együttes külön meghívót adott ki.

— **Esküvő.** Kovács Károly műépítész a déli vasutak mérnöke a dohányutczai templomban f. hó 15-én esküszik örök hűséget Spitzer Vilma kisasszonynak.

Külföldi hírek.

— **Hirschfalva, 35,** Jemenből elűzött szorgalmas és munkás zsidó család, kik Jeruzsalembe kőhordással keresték meg sanyaru minden napra valójukat, mind e mai napig szabadon táboroztak, amenyiben lakbért fizetni képesek nem voltak, de lakást máskülönben sem kaphattak volna, mivel a szent városban valóságos lakásszükség uralkodik. A nyomorultak érdekében a derék Niszim Bechar Hirsch báróhoz fordult, ki Jeruzsalem környékén egy nagy szabad telket vásárolt, hol 35 apró ház alapját tették le a napokban. A jemeniták maguk építik házaikat, a napszámot azonban csak úgy huzzák, mint ha másnak dolgoznának. A hálás emberek új gyarmatukat elnevezték „Nachlasz Czevi“ azaz: Hirsch falvának. — Ilyen cselekedetekkel szemben némává lesz maga a dicséret is, mert szót nem talál a nemes tett méltatására. — A 35 család külömben 146 lélekből áll.

— **Az »influenza«** a szent városban. Jeruzsalemi hírek szerint hetek óta egy 12—15 napig tartó, de áldozatát szörnyű módon megkínzó járványos láz uralkodik az egész városban, mely eddig a lakosság több mint harmad részét támadta már meg. Sem az orvosok, sem a kórházak, sem a gyógyszertárak nem felelnek meg még részben sem a reájuk hármló feladatoknak, mi, kivált a szegény nép közt, roppant nyomort szült. Az arabok a betegséget »abu-ruchab«-nak hívják, míg az orvosok, indiai láznak mondják. A betegség ezen időtáiban Jeruzsalembe egészen szokatlan eső után lépett fel, mi milliárdnyi apró féreg kikelését okozta. A vett leírások után az »abu-ruchab« alig más, mint az influenza, mely tánczot jár most Európán keresztül is.

— **A zsidó hitk. ügyek rendezése Ausztriában.** A csehországi zsidóság és Csehország zsidó hitközségeinek

egy küldöttsége jelent meg f. hó 3-ikán Smolka dr. reichsrathi elnök előtt azon kérelemmel, hogy a zsidó hitközségek jogi ügyeinek rendezését a reichsrathban minél előbb napirendre tűzze. Smolka megígérte, hogy rajta lesz, miszerint jövő januárban eme ohajuknak eleget tehessen. A küldöttség még tisztelgett Gautsch dr. közoktatásügyi miniszternél, aki a javaslat minél előbbi keresztül vitelét megígérte. A küldöttség tagjai Lichtenstern Mór dr., Krausz dr., Haller Lipót és Kadlberg Ignác voltak.

— **Az önérzetes tudós.** Jellinek György dr. Jellinek Adolt bécsi hitszónoknak fia, volt nyilvános rk. tanár a bécsi egyetemen, mint Mayer Salamon dr. egy megüresedett egyetemi tanári széken történt mellőzése folytán szintén lemondott. Most a sveicziak megtették azt a tréfát, hogy a mellőzött tanárt meghívták a baseli egyetem állam és nemzetközi jogi rendes tanári tanszékére. Ezen szaktárgyakban egyébiránt a berlini jogi facultas is egyhangulag habitválta Jellinek tanárt és Németország legelső jogtudósai üdvözölték őt a tudományosság becsületének férfias megvédéséért.

Emin ünneplése. Emin pasát, kinek hirneve a világot járja be s ki tudvalevőleg egy jámbor opplni zsidó kereskedőnek a fia, a német esászár f. hó 4-iki kelettel, mint azt a „Reichsanzeiger“ jelenti a következő táviratban üdvözölte: „Azon helyről való hazatérése alkalmából, melyet 11 éven túl igazi német hűséggel és kötelességtudással hősileg töltött be, örömmel üdvözlöm szerencsekivánatommal és császári elismeréssel. Különös öröömre szolgál, hogy a német partokra érve, a birodalmi sereg biztosának vendégszeretetét vette igénybe. — Emint illetőleg Oppeln városának zsidó (héber nyelvű) anyakönyvében az 1840. évi születések közt a következők vannak feljegyezve:

הילד יצחק איצק בכ"ד ליב שניצער נולד ביום א"כ ה' אדר שני בשנת ת"ר נימול ע"ה שלמה ברלינר

Magyarul: Jiczchak, Schnitzer Lebel fia született a hét 1. napján II. adar hó 28-án 5600. évben. Körülméltetett Berliner Salamon által.

— **Zsidó tiszték a német hadseregben.** Richter reichstági képviselő, mint annak idején irtuk, megintepellálta a német hadügyminisztert az iránt, hogy igaz-e, miszerint zsidó vallásuak a német hadseregben tisztii rangot nem nyerhetnek? E kérdésnek fejtegetése még mindig napirenden van a német sajtóban. Legutóbb a nemzeti liberalis »Hamb. Nachr« foglalkozik véle s lelkére szól a zsidóknak, hogy éppen nincs okuk a panasza, mert a porosz tiszték között 100-nál több zsidó név fordul elő. És ezek a zsidó nevek még szaporodtak. Felemliti azután, hogy van egy Ahrahám nevű kapitány, egy Davidsohn nevű alezredes, továbbá Áronsohn, Behrend, Behrmann, Ben Israel, Benedix, Bleichröder, Blümlein, Blumenthal, Bodensohn, Cahn, Cassel, Cohn (8) Davidsohn, Demuth, Edler, (4) Ehrlich (3) Morgenroth, Mor-

genstern (5) Freudenthal, Friedmann, Friedländer stb. nevű tiszt. Persze ennél fogva a »Hamb. Nachr« a linzi püspököt is zsidónak tartja — mert Cahn a becsületés zsidó neve.

— **Egy osztrák költő temetésén.** Anzengrubert a most elhunyt neves osztrák poétát az antiszemiták épügy mint Grillparzert és Hammerling Róbertet a maguk számára reclamálják — nimbusul. Az élő poéták megtudták volna köszönni ezt a megtiszteltetést, hanem a halottak mások védelmére szorulnak. Anzengrubert f. hó 12-iki temetésén Ganghofer védelmezte meg az antiszemiták — szeretetétől, amennyiben gyászbeszédében ezt mondta: „Szellemében a legnemesebb lovagok egyike, pajzsa vakító, vára erős, czimere mocsoktalan, így áll képe lelkünk előtt és boszus csodálkozással kell megemlékeznünk ama szomorú merészségről, melylyel a rágalmazás lába közelébe csuszolt. Az aki a „Kirchfeldi papot“ megteremtette, az élete vívmányát saját kezével összetörte, meggyalázta volna, hogy ama vad türelmetlenkedők, ama erkölcsileg elvadultak mellé álljon, akik a mi időnkre elmúlt századok bélyegét akarják nyomni?“

— **Egy tudós osztrák rabbi halála.** Kojeteinből írják, hogy ott Brüll Jakab rabbi hosszas betegség után m. hó 29-én 78 éves korában elhunyt. Halálát a hitközség külön gyászlapon jelentette s fényes temetésén Hoff dr. prosznitzi, Frankl Grün dr. kremsieri Tauber dr. preraui és Eisler nikolsburgi rabbik tartottak az ottani zsidó templomban gyászbeszédet. A megboldogult bámulatos talmud todománynyal birt és azt kritikailag és tudományosan miveltte. A talmudhoz írt bevezető művei méltán örvendenek nagy tekintélynek és kevéssel halála előtt is számottevő műve jelent meg „Kutatások a talmudban“ czimen.

— **Az olasz zsidók.** Romából írják, hogy míg az antiszemiták azt vitatják, hogy a zsidók mindmegannyi felforgatók, addig Olaszországban a legjobb királypártiak hirében állanak. És erre rá is szolgálnak. Épen mostaniban mikor, a radicalizmus szinte nyugtalanító mérveket kezdett ölteni, minden valamire való városban, különösen Livornoban, Florenczben, Turinban, Velenczében felvirágoztak az „Associationsi monarchiche“ egyletek, melyeknek élén majd mindenütt zsidó politikusok állanak, akik tudatosan munkálnak a királyi ház érdekében. A Quirinában, ahol az ilyen dolgokat szemmel tartják, ezek a törekvések nem maradtak figyelem nélkül.

— **Zsidók a görög trónörökös pár esküvőjén** Mint már említettük, a görög trónörökös párnak Athenben történt esküvőjén a korfui zsidó hitközség is képviselve volt. Még pótlólag elmondjuk most, hogy a küldöttség tagjai Da Fano főrabbi N a c h m i a s és G e s u a D. rabbisági ülnökök szives fogadtatásban részesültek és az udvar meghívása folytán az esketési szertartáson, a fogadtatásban és az udvari bálban is részt kellett venniök. Az esketés napján a fejedelmi házassagnál külön audien-

czán voltak és a főrabbi felolvasván a feliratot, mely hitsorsosai szerencsekívánátát foglalta magában, a trónörökös ismételten köszönettel fogadta azt és barátságosan szorított vele kezét. A trónörökösönél hasonló szíves fogadtatásban részesültek. Audiencián volt a küldöttség Tricupis miniszterelnök és Theotoki tengerészügyi miniszternél; tisztelegtek az atheni metropolitánál is, ki a látogatást a lelkészi kar élén nyomban viszonzta s vagy egy óráig időzött náluk. Az esküvő napján a zsinagógában ünnepi istentisztelet volt. Corfu, Patras, Syra s más városok hitközségei táviratilag üdvözlötték a fejedelmi párt. Érdekesnek találjuk még felemlíté, hogy a főrabbi a corfui érsek társaságában utazott Attikába, a mi a két felekezet fejének legjobb egyetértésére vall.

— **Lefűzött antiszemiták.** Mint Hamburgból írják, az ottani antiszemiták Wörmann reichstagi képviselőhöz memorandumot intéztek, melyben ennek a legközelebbi reichstagi választásokra felajánlják támogatásukat. Wörmann válasza azonban az volt, hogy szégyennek tartaná, ha antiszemita segítséggel jutna a reichstagba. Libermann v. Sonnenberg ennek folytán egy hamburgi antiszemita gyűlésen kijelentette, hogy Wörmann eme nyilatkozatát a küszöbön álló választások alkalmával fogják nyugtatni.

— **Naquet Alfréd** a boulangisták vezetője, az ellene intézett antiszemita támadásokra kijelentette a párisi »Presse«-ben, hogy zsidó származását éppen nem tagadja és a Németországból Franciaországba importált antiszemizmussal ellen folytatandó harcban, melynek néhány párisi újság hasábjait megnyitotta, erre mindig emlékezni fog.

— **Az »Archive Isr.« jubileuma alkalmából,** melyet 50 éves fennállása örömeire ünnepel, felsorolja munkatársait. Ezek közül a nevesebbek: Astruc bayonnei főrabbi, Zadoc Kahn Franciaország főrabbi, Cohen Jozsef a »Liberté« szerkesztője, Darmstetter tanár, Dreifus Ábrahám, Frank Adolf, Halevi L. a francia institut tagja, Manuel főtanügyi tanácsos, Cremieux Nándor képviselő; Sée orvoskari tanár stb.

— **Zsidó főiskolai hallgatók.** Nem régiben írták az újságok, hogy egy orosz zsidónőt Párisban az orvosi gyakorlatra dicsérettel képesítettek. A lapok akkoriban kiemelték, hogy ez a zsidónő tanulmányi ideje alatt mosással kereste meg kenyerét. Most azt írják, hogy Párisban a felsőbb iskolákba járó orosz zsidónők, kiknek száma vagy 180-ra rúg, a kik legtöbben az orvos-tudományt hallgatják, majd mind így keresik meg a betevő falatot.

— **A kézműipar tanítását** szándékoznak meghonosítani a törökországi zsidó iskolákban. Az első kísérleteket az »Alliance Israelite« galáta iskolájában tették, ahol szakavatott erő vezetése alatt asztalos-műhelyt rendeztek be. A salonikii zsidó iskolákban is hasonló módon akar-

ják a tananyagot szaporítani és pedig Ottolenghi rabbi kezdeményezése folytán, aki a technikai tananyagok hasznosságát Olaszországban személyesen tanulmányozta. Bizony nem ártana, ha a Kelet minden zsidó iskolájában meghonosítanák a kézműipart, hogy a kenyérkereset nehézségein ez által segítsenek.

(„Az Anker“ élet és járadék biztosító társulat.) Ezen társulat minden biztosítással foglalkozik, mely az ember életére vonatkozik, u. m.: a) biztosítással az ember életére és kiházasítási biztosítással; b) a haláleseti biztosításokkal és viszonybiztosítással a halál esetére teljesítet befizetésekért; c) járadék biztosításokkal, nyereséyrész biztosítással. — nyereséyrész osztaléka 1888-ban: tulélési esetekben kifizetésre került biztosítások után a biztosított tőke; 25.066/0 árrugott; d) a haláleseti biztosításoknál az évi díj 25/0-ra; c) az 1888-ban liquidált társulások eredménye 6³/₄/0 a kamatok kamatjával. Részvény tőke és biztosítéki alap 1888. decz. hó 31-én frt 36.471, 934 03. — Az utolsó évi jelentés szerint a biztosítási állomány 1888. decz. 31. frt 173.667,929. 88 tőke és 52,079 40 járadék volt. Kifizetések: halálesetekért 1888. decz. hó 31-éig frt 18.850,886 04, tulélési esetekben liquidált biztosítók után 1271— 1888 ig frt 45.027, 372.86, összesen frt 61878,258.90

Vezérképviselőség Magyarország részére Budapsten, a társulat házában Deák Ferencz-tér 6 sz. (Anker-udvar)

Pályázati hirdetés.

A szolnoki izraelita hitközség templomának énekharánál rendszeresítendő **karvezetői** (chordirigens) állásra ezennel pályázat hirdettetik.

Folyamodóktól megkivántatik, hogy a zenében megfelelő jártassággal birjanak, a magyar nyelvnek teljes birtokában legyenek és a templomi énekhar betanítására és szakszerű vezetésére, nem különben a hitközség jegyzői teendőiben való segélyezésre kellő képességgel birjanak.

Évi fizetés 400 frt. o. ért.

Kellőleg felszerelt folyamodványok az 1890. évi január hó 30-ig az alulirt hitközségi elnökhöz intézendők.

Probatételre csak a meghívottak b csáttatnak és a mérsékelt uti költség csakis a megválasztottnak térítettik meg.

Szolnok 1889. évi december hó 9-én.

Erdensohn M. A.

hitk. elnök.